

JAN PRONK

Nove ekonomske sile zaboravljaju svoju 'donju klasu' kao i razvijeni

Kina, Brazil, Indija... Novi igrači na globalnoj ekonomskoj sceni često postižu sporazume sa 'starim' silama štetne za vlastiti siromašni sloj. Zaposleni u razvijenim zemljama pak žele zadržati status. Tako se produbljuje jaz između bogatih i siromašnih

razgovarao **DANIEL JAKOPOVICH**

lider@liderpress.hr

Profesor Jan Pronk istaknuti je nizozemski političar i diplomat. U tri je mandata (između 1973. i 2002.) bio ministar razvojne suradnje, a u jednome mandatu ministar stanogradnje, prostornog planiranja i okoliša u nizozemskoj vladi. Dva je puta bio zamjenik guvernera Svjetske banke, pomoćnik glavnog tajnika UNCTAD-a i pomoćnik glavnog tajnika UN-a. Posebni predstavnik UN-a za Sudan bio je od 2004. do 2006., a 2007. kandidirao se za predsjednika Nizozemske laburističke stranke. Profesor je teorije i prakse međunarodnog razvoja na Međunarodnom institutu društvenih studija u Den Haagu.

• **Smatrate li da se trebaju restrukturirati svjetske institucije koje odlučuju kako bi se smanjila napetost između sadašnjih oblika međunarodnog upravljanja i militarističkog i ekonomskog nadmetanja?**

- Sustav Ujedinjenih naroda postavio je strukture utemeljene na međunarodnom pravu, struk-

ture koje se ne temelje samo na sirovim odnosima snaga nego na korpusu međunarodnog prava koji je dogovoren, na koji se ljudi mogu pozivati. Sustav ima i instrumente kojima se mogu pozvati na odgovornost sile koje krše te međunarodne dogovore, ali mora se reformirati jer njegov utjecaj i odluke nagrizaju jake države, financijske institucije i velike korporacije koje kontroliraju prirodne i druge resurse. To znači da se ponovno mora uspostaviti svjetska javna sila koja predstavlja sve zemlje, po mogućnosti i sve ljude u tim zemljama, kao sila koja će biti protuteža onima koji krše međunarodne dogovore. Pri tome ne mislim da treba sve početi iznova. Temeljne globalne vrijednosti već su dogovorene, primjerice u preambuli Povelje UN-a, što je bio prijelomni civilizacijski događaj. Ne trebamo nove vrijednosti, nego pregovore o novim institucijama i instrumentima.

• **Ako je svijet danas premrežen interesima krupnog kapitala, kako se vratiti temeljnim ljudskim vrijednostima u realnom životu, a ne samo na papiru raznih deklaracija?**

- Danas je najveći problem što su gotovo sve socijaldemokratske stranke u Europi postale naciona-

lističke. Socijaldemokracija je jedina politička ideologija koja je od početka doista mislila o svim ljudima na svijetu. Pogledajte Marxa! Stare socijaldemokratske stranke uvijek su imale na umu dobrobit radnika, ali i slabijih zemalja. To se nastavilo čak i nakon Drugoga svjetskog rata. Borile su se međusobno za utjecaj u sklopu Socijalističke internacionale ili Europske stranke socijalista, okupljajući socijaldemokratske stranke država članica Europske unije. Te institucije više ne djeluju. Danas stranački čelnici razgovaraju o poslovima. Moramo početi iznova s institucijom koja će izazvati nacionalne socijaldemokratske stranke da rade zajedno. U suprotnome uvijek će se okretati prema unutra kako bi zadovoljile vlastite birače umjesto da im budu vođa.

• **Što se dogodilo sa socijaldemokracijom u Europi? Prema uvjerenju većine građana, kad takve stranke dođu na vlast, ne razlikuju se mnogo od konzervativnih, desnih stranaka?**

- Socijaldemokracija je imala ambiciju da radi za niže klase i eksploatirane radnike, da radi sa njima i uz njih. Tako je počelo, ali radnička klasa u razvijenim zemljama s vremenom je djelomično postala niža srednja klasa i njezini pripadnici često

misle da s promjenama mogu više izgubiti nego dobiti. To znači da su socijaldemokratske stranke u Europi postale konzervativnije: ne nastoje ići naprijed, nego žele izbjeći gubitak onoga što imaju. Stoga zaboravljaju novu donju klasu, a to su ili stariji ljudi, bolesni i invalidi, imigranti ili siromašni u njihovoj zemlji ili drugim zemljama. Njih neoliberalna ideologija promatra kao izvor troškova umjesto kao ljude koji obogaćuju društvo. Socijaldemokratske stranke, doduše, ne preuzimaju stajališta neoliberala, ali udovoljavaju im iz straha da će izgubiti vlastite položaje. No katkad treba biti spreman izgubiti glasače. Uvijek ćete ih ponovno pridobiti budete li istinski dosljedni i budete li pokazivali da vam je uistinu stalo do ljudi.

• Jesu li i sindikati žrtve takva stanja socijaldemokracije?

- Oni su danas u mnogim zemljama sve slabiji i podijeljeni. To se, međutim, ne događa toliko zbog kapitalističke klase ili velikih kompanija koje ne žele pregovarati sa sindikatima, kao u vrijeme Margaret Thatcher u Velikoj Britaniji. U mnogim zemljama, naprimjer u Njemačkoj, kompanije žele snažan sindikat, žele pregovarati sa snažnom organizacijom jer im to jamči stabilnost procesa rada. Stvarni je problem što sindikati zastupaju klasu koja više nije tradicionalna radnička klasa. Ta klasa više nije voljna boriti se, želi samo zadržati ono što već ima. Osim toga nova tehnologija i nove ekonomske strukture smanjuju potrebu za ljudskim radom, zbog čega mnogi postaju privatnici iz čiste nužde. Stoga je radnička klasa raspršena, s interesima koji se jako razlikuju. Sindikati zbog toga gube članove jer radnici imaju dojam da sindikati ne zastupaju dobro njihove konkretne interese u njihovoj kompaniji ili djelatnosti. Možda nam treba neka nova vrsta sindikata koja bi obuhvatila druge društvene skupine: političke stranke, crkve, organizacije građana, trustove mozgova, studente i intelektualce...

• Je li realno očekivati pogoršanje socijalnih i radničkih prava, klimatskih promjena i produbljivanje ekonomske krize? Zašto?

- Situacija na globalnoj sceni znatno se promijenila. Danas razvijeni ne mogu odlučivati o sudjelovanju zemalja Latinske Amerike, Afrike i Azije. Ekonomije u nastanku prilično su ojačale i orijentirane su na srednju klasu. Njihovo ponašanje jako pogoduje 'statusu quo' i prema tome i svojim interesima ne razlikuju se previše od razvijenih zemalja. Međutim, i ti novi akteri na globalnoj ekonomskoj sceni zaboravljaju svoju 'donju klasu'. Voljni su međusobno pregovarati, ali često postižu sporazume štetne za budućnost vlastitoga siromašnog sloja. Raskorak između bogatih i siromašnih svagdje raste. Oni koji uživaju u ekonomskom blagostanju ne žele dijeliti s drugima, a to podrazumijeva prijatnu budućnost svjetskog društva. Siromašni će se oduprijeti. ■

EU vodič XXX

XXX

XXX

piše JASENKA PAŠALIĆ

jasenska@karzenikarzen.hr; Karzen i Karzen d.o.o.

XXX L

KORISNE STRANICE

XXXX